

Fragmenten uit de telefoniegeschiedenis van België (1877-1990)

Door Jan Verhelst

Met de hulp van velen

Inhoud

Inleiding	4
Deel 1: Telefonie in België, 1877-1925	5
1 Introductie telefonie	5
1.1 <i>Situering: periode van handbediende telefonie</i>	5
1.2 <i>Eerste experimenten in België</i>	6
2 Eerste uitbating van het telefoonnetwerk via concessies (+/- 1879-1894) ...	7
2.1 <i>Concessies voor uitbating van lokale netwerken</i>	7
2.2 <i>Switching of Commutatie</i>	10
2.3 <i>Het systeem Van Rysselberghe</i>	13
2.4 <i>“Signalering”: hoe werden gesprekken opgezet?</i>	19
2.5 <i>Publieke telefonie: via “telefoonkantoren”</i>	20
2.6 <i>Bijzondere mogelijkheden</i>	28
3 Uitbating door de overheid (1894-1925)	31
3.1 <i>Overgang van “Lokale Batterij” naar “Centrale Batterij”</i>	32
3.2 <i>Brand in de telefooncentrale op de Melkmarkt, Antwerpen, 29/10/1907</i>	33
3.3 <i>T.S.F.: een verwarrende benaming</i>	39
4 Telecomindustrie voor de eerste wereldoorlog	40
4.1 <i>Bell Telephone Manufacturing Company</i>	40
4.2 <i>Antwerp Telephone and Electrical Works (ATEA)</i>	41
5 Apparatuur voor handbediende telefonie (1880-1925)	42
5.1 <i>Telefooncentrales 1880-1900</i>	42
5.2 <i>De eerste telefoontoestellen 1880-1900</i>	43
5.3 <i>Publieke telefonie 1900-1925</i>	53
5.4 <i>Bedrijfstelefonie 1900-1925</i>	55
5.5 <i>De toestellen 1900-1925</i>	58
6 De eerste wereldoorlog 1914-1918	88
6.1 <i>Telefonie aan het front</i>	89
6.2 <i>Militaire telefoons van de eerste wereldoorlog</i>	94
6.3 <i>Impact van de oorlog op de uitbating van het telefonienet</i>	94
6.4 <i>Impact van de oorlog op de telecombedrijven</i>	95
7 Evolutie aansluitingen 1882-1925	104
Deel 2: De telefonie in België, 1925-1960	105
1 Situering	105
2 Overgang van manuele naar automatische telefonie	105
2.1 <i>Publieke telefonie 1925-1960</i>	106

2.2	<i>Interlokaal telefoneren</i>	115
2.3	<i>Taxatie of doorrekenen van gesprekskosten</i>	118
2.4	<i>Internationaal telefoneren</i>	121
2.5	<i>Telefoons 1925-1960</i>	123
2.6	<i>Een bijzondere klant</i>	134
2.7	<i>Bedrijfstelefonie 1925-1960</i>	135
3	De tweede wereldoorlog 1940-1945	146
3.1	<i>De achttiendaagse veldtocht</i>	146
3.2	<i>Impact van de oorlog op de RTT</i>	153
3.3	<i>Impact op de telecombedrijven</i>	153
3.4	<i>Wederopbouw</i>	155
3.5	<i>De tweede wereldoorlog: het belang van communicatie en informatie</i>	156
4	Evolutie aansluitingen 1926-1960	159
Deel 3: De telefonie in België, 1960-1990		161
1	Situering: overgang naar elektronische systemen	161
2	Publieke telefonie 1960-1990	161
2.1	<i>Situering</i>	161
2.2	<i>Introductie van elektronica in bestaande elektromechanische centrales</i> ..	162
2.3	<i>Semi-elektronische centrales</i>	163
2.4	<i>Volledig elektronische centrales</i>	170
2.5	<i>Evolutie van elektromechanische naar elektronische centrales</i>	177
2.6	<i>Aanzet tot convergenties in de tweede helft van de jaren 1980</i>	178
2.7	<i>Taxatie of doorrekenen van de gesprekskosten</i>	179
3	Telefoons 1960-1990	180
3.1	<i>Nationaal toestel</i>	181
3.2	<i>Bijzondere telefoontoestellen</i>	182
4	Bedrijfstelefonie 1960-1990	186
4.1	<i>Voor zelfstandigen en KMO's</i>	186
4.2	<i>Voor grotere bedrijven</i>	191
4.3	<i>Enkele typische nieuwe mogelijkheden</i>	200
4.4	<i>PABX installateurs rond 1985 in België</i>	201
4.5	<i>Telefoontoestellen gekoppeld aan een PABX</i>	202
5	Telefonie en het Belgisch leger na WO II	204
5.1	<i>Situering en "aflijnen" van de studie</i>	204
5.2	<i>Telefoons en radio's te velde</i>	205
6	Datacommunicatie in de jaren 1960-1990	208
6.1	<i>In de jaren 1960-1970</i>	208
6.2	<i>In de jaren 1980</i>	208
7	Evolutie van de aansluitingen (1961-1990)	210
Deel 4: Evoluties		212
1	Evolutie van de bedrading (1880-1990)	212
1.1	<i>Bedrading tijdens de beginperiode (1880-1899)</i>	212
1.2	<i>Vanaf 1900: evolutie naar "onderaardsche" kabels</i>	218
1.3	<i>Verdere evolutie van de bedrading</i>	231

2	Evolutie telefoonnummers	233
2.1	<i>Telefoonnummers bij handbediende centrales</i>	233
2.2	<i>Telefoonnummers bij automatische centrales</i>	233
2.3	<i>Invoeren van zonennummers (na WO II).....</i>	234
3	Evolutie technologie in een notendop.....	235
3.1	<i>Evolutie telefoontoestellen.....</i>	235
3.2	<i>Evolutie centrales</i>	236
Deel 5: Bijlagen.....		237
1	Diverse systemen	237
1.1	<i>Allerhande publieke communicatie- en alarmsystemen.....</i>	237
1.2	<i>Mobiele communicatie voor de periode van GSM.</i>	258
2	Privé telefoonnetwerken	263
3	Een zijspng: telefonie en Kongo/Zaire	264
3.1	<i>Geschiedenis van de telefonie in Kongo in een notendop.....</i>	264
3.2	<i>Getuigenissen van gebruikers</i>	276
3.3	<i>De Belgische telecomindustrie in Kongo</i>	285
4	Introductie van telefonie, een sociaal-filosofische benadering	291
5	Het Harry Fuld concern.....	295
5.1	<i>De Duitser Harry Fuld (1879-1932)</i>	295
5.2	<i>De Engelsman Frederic Thomas Jackson (1881-1959)</i>	296
5.3	<i>Internationale partners.....</i>	297
Deel 6: Afsluiting		302
1	Besluit	302
1.1	<i>Over de auteur.....</i>	303
2	Dank aan al diegenen die mij hielpen	303
3	Bibliografie.....	305
3.1	<i>Websites.....</i>	305
3.2	<i>Boeken en publicaties</i>	306
4	Overzicht figuren	308

Inleiding

Wat is een telefoon? Een toestel om het geluid van de menselijke stem om te vormen tot een elektrisch signaal en omgekeerd. Wie heeft de telefoon uitgevonden? Het antwoord hangt af van aan wie je dat vraagt. Immers een Duitser of een Italiaan bijvoorbeeld zal naar iemand van zijn of haar nationaliteit verwijzen, die een concept rond telefonie heeft uitgedacht. En ze hebben allemaal ergens gelijk, er hebben immers een aantal creatieve mensen mee aan de kar getrokken.

Maar wie er zeker ook aan meegewerkt heeft was **Alexander Graham Bell**, een Amerikaan van Schotse afkomst. Hij was echter ook in het juiste milieu om zijn concept te commercialiseren vanaf 1876 en het veroverde stormenderhand de hele wereld.

Zo ook werd België veroverd. Toen in 1976 het 100 jaar geleden was dat de telefoon werd geïntroduceerd, werd dat in vele landen herdacht door het uitgeven van memorabilia zoals een postzegel, of een boek waarin men de evolutie van de telefoon kon volgen in dat land. Bij mijn weten niet in België. Met deze uitgave proberen we die leemte een beetje op te vullen. We blijven echter nederig en noemen het *“Fragmenten uit de telefoongeschiedenis...”*. We hebben echter niet de pretentie op ons eentje heel die geschiedenis in al zijn facetten te kunnen bestrijken, vandaar *“Fragmenten...”*.

Er zal getracht worden een inzicht te geven in wat telefonie in België betekend heeft. Het is echter geen historiek van Proximus/Belgacom/RTT en haar voorgangers en evenmin van de Belgische telefoonindustrie, hoewel die organisaties hier zeker aan bod zullen komen. We vermijden ook diep-technisch te worden. In de eerste plaats wordt telefonie bekeken vanuit het **standpunt van de gebruiker**. Bijvoorbeeld hoe hij of zij “communiceert” met een centrale (thuis of op het werk) wordt aangegeven, complexe signalisaties tussen centrales bijvoorbeeld vallen buiten het kader van deze studie.

We laten de geschiedenis beginnen van zodra in België de eerste experimenten rond telefonie werden gedaan in 1877 en eindigen begin jaren 1990, wanneer verschillende kantelpunten worden bereikt. In die periode begint de Computer/Telefonie-integratie vorm aan te nemen en wordt de geschiedenis van de telefonie zowat gelijklopend met die van de informatica, waarvan ze stilaan een onderdeel is geworden. Stemoverdracht is immers een vorm van dataoverdracht.

Daarnaast is rond die tijd onder toezicht van Europa ook het RTT-monopolie opgeheven waardoor telefonie in een concurrentiële markt terecht is gekomen. Andere kantelpunten zijn de introductie van mobiele communicatie en de alomtegenwoordigheid van het internet. Qua telefonie leeft men vandaag dus in een totaal andere omgeving, wat uiteraard een totaal andere benadering vraagt.

Last but not least dank ik iedereen die van dichtbij of veraf heeft meegewerkt aan dit werk. Hun namen worden verder in dit boek vermeld als eerbetoon.

Jan Verhelst